

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Üleilmne keskkonna- ja turvaseire (GMES): kosmosevaldkonnaga seotud ülesanded ja edasised sammud”

KOM(2009) 589 lõplik

(2011/C 44/26)

Raportöör: **Edgardo Maria IOZIA**

28. oktoobril 2009 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Üleilmne keskkonna- ja turvaseire (GMES): kosmosevaldkonnaga seotud ülesanded ja edasised sammud”

KOM(2009) 589 lõplik.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon võttis arvamuse vastu 15. juunil 2010.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 464. istungjärgul 14.–15. juulil 2010 (14. juuli 2010 istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 135, erapooletuks jäi 1 liige.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Komitee tervitab komisjoni teatist ja loodab, et see viib otsustusorganid operatiivsete otsuste tegemiseni ning selles esitatud ettepanekute ja teabega kooskõlas oleva rahastamise ja poliitikani.

1.2 Komitee on alati pooldanud komisjoni ettepanekuid kosmosepoliitika valdkonnas – tegemist on ühe tehnoloogilise prioriteediga, mida tuleks arendada suurema järjekindlusega. Kosmose vastutustundlik ja säästev kasutamine tsiviil- ja rahu eesmärkidel kujutab endast suurepärase arenguvahendit.

1.3 Kosmosevaldkonna teadusuuringud üldiselt ning eelkõige üleilmne keskkonna- ja turvaseire (inglisekeelne lühend: GMES) moodustab uue keskkonnasõbraliku majanduse täieõigusliku osa. Põllumajanduse, kliimamuutuste haldamise, ilmaprognooside täpsustamise ja ruumilise planeerimise valdkonna rakenduste arendamine moodustab aluse uuele mudelile, kus võetakse säästvat arengut arvesse innovatsiooni ja tehnoloogiliste teadusuuringute põhiteljena.

1.4 Komitee jagab komisjoni väljendatud muret GMES programmi ajaliste piiride ebamäärasuse üle. Komitee on seisukohal, et programmi lõpp tuleks kavandada 2030. aastasse ja näha ette selle programmi peamiste tegevuste jätkumine pärast seda kuupäeva.

1.5 Komitee arvates ei ole rahalised vahendid piisavad, kuna neis ei võeta arvesse Sentinel satelliitide tehniliste komponentide kulude suurenemist ning kuna teadus- ja arendustegevusele eraldatud eelarvevahendid, eelkõige seoses vajadusega koguda andmeid kliimamuutustega võitlemise ja julgeoleku tarbeks, ei ole piisavad. Vajadustega toimetulekuks on perioodiks 2014–2020 vaja täiendavalt vähemalt 700–800 miljonit eurot. Programmi käivitamise ja ka elektrooniliste seadmete kulud on märkimisväärselt kasvanud.

1.6 Mitmete põlvkondade kosmoseunistus tuleb käima lükata ambitsioonikate programmide abil: tuua noored kosmosevaldkonna õpingute juurde, luua stabiilseid tööhõiveväljavaateid, kus rõhutatakse selliste projektide nagu GMES sotsiaalset väärtust – need võivad vähendada kliimamuutuste negatiivset mõju ja edendada inimtegevust, aidates prognoosida selliseid äärmuslikke nähtusi nagu üleujutused ja pikad põuaperioodid. Mürgiste heidete kontrollimine atmosfääris võimaldab kontrollida näiteks CO₂ vähendamiseks võetud meetmete tõhusust või võtta koostöös Frontexi tegevusega kohaseid meetmeid inimkaubanduse vastaste seaduste rikkumise suhtes.

1.7 GMES võib anda jäätmeäitluspoliitikasse otsustava panuse, aidates tuvastada ebaseaduslikke ja mürgiste ainete prügilaid. GMES programm peab kindlasti hõlmama ka kosmoses leiduvate jääkide probleemi, st enam mitte kasutusel olevate jaamade ja enam mitte töötavate satelliitide kosmosest kokku korjamine. Euroopa Kosmoseagentuuri kosmose järelevalveprogramm koos Saksamaa TIRA süsteemiga võivad aidata kontrolli all hoida kosmosejätmete hulka. Alates 1957. aastast on kosmosesse saadetud üle 5 000 satelliidi ja praegune sagedus on umbes üks satelliit iga kahe päeva tagant.

1.8 Asjakohase ajakavaga programmi positiivne mõju võib komitee arvates pakkuda kasuliku ja kindla vahendi asjaomase sektori avalike ja eraettevõtete otseseks kaasamiseks, mis võimaldab neil kavandada oma investeeringuid tehnoloogia arengusse üha kulutõhusamate ja sooritusvõimelisemate andur-süsteemide loomiseks. Kogu tegevuse edukus sõltub võimest kaasata erainvesteeringud ja luua teenuste turg.

1.9 Liikmesriigid, kes sellist tüüpi programmides ei osale ja kes on praegusel hetkel kosmosevaldkonna poliitikast kõrvale jäänud, võiksid oma algatuste käivitamiseks vajaliku tagatise leida kindlast teadmised, et ELi programmid jätkuvad. Seda silmas pidades tervitab komitee 2010. aasta veebruaris tehtud otsust luua 27 liikmesriigi aktiivsel osalusel GMESi partnerite nõukogu, mis tähistab sammu kosmosepoliitika osapoolte teadmiste arendamise ja pühendumise suunas. See organ peaks olema avatud ka kodanikuühiskonna esindajatele.

1.10 Pikaajaline programm on muu hulgas ka võimalus anda ELile rohkem jõudu ja suuremat poliitilist kaalu teiste ülemaailmses kosmosevaldkonnas praegu aktiivsete osapoolte seas. See võib olla kasulik eelarveläbirääkimiste ajal nende rahaliste vahendite üle, mis võivad osutada vajalikuks, arvestades juurdepääsu sellistele programmidele ja lähetuste tulemustele, mille üle ei teosta kontrolli EL.

1.11 GMES suudab olulisel määral aidata kaasa mitmete ülioluliste sektorite arengule nagu okeanograafia, õhukvaliteedi kontroll, maakasutuse üksikasjalike kaartide tootmine ja looduskatastroofidest mõjutatud alade kiire kaardistamine. Seega on tegemist äärmiselt olulise vahendiga kodanikukaitse jaoks.

1.12 Praeguses sügava majanduskriisi olukorras ei tohiks vajadus oluliste finantsallikate järele saada nende investeeringute takistuseks. Vastupidi – GMES võibolemasolevate vahendite maksimaalse kasutamise abil ja programmi kõigist pakutavatest võimalustest teavitatud avaliku arvamuse toel anda tänu oma erakordsele teadus- ja tootmispotentsiaalile ja selle avaldatavale mõjule panuse kriisist väljumisse ja anda ELile tagasi tema praegu taanduva juhtpositsiooni kõnealusel sektoris.

2. Sissejuhatus

2.1 ELi otsus luua Maa seire Euroopa programm GMES (*Global Monitoring For Environment and Security*) eesmärgiga koguda teavet ning luua teenuseid keskkonna- ja julgeolekuvaldkondades kujutab endast strateegilist otsust, mis võimaldab ELil säilitada ja kinnitada oma juhtpositsiooni kosmose tsiviilkasutuse valdkonnas.

2.2 Vastavalt Euroopa Komisjoni 2001. aasta tegevuskava üldsuunistele on GMESi algatuse eesmärk siduda ühiskonna keskkonna- ja julgeolekuvajadused Maa seire- ja satelliitsüsteemide pakutava kõrgtaseme tehnilise ja operatiivse võimekusega. Nii vastab see vajadusele tagada kiire juurdepääs keskkonnanalasele teabele ülemaailmsel, piirkondlikul ja kohalikul tasandil,

seadmata ohtu järgmiste sektorite autonoomiat: säästev areng, kliimamuutused planeedil Maa, ühine kaitse- ja julgeolekupoliitika, Euroopa teadusruum ning Euroopa kosmosestrateegia.

2.3 See süsteem tugineb Maa seirest tulenevate andmete analüüsile, mida annavad edasi satelliidid ja nn *in situ* seirevõrgustikud. Analüüsitud ja kooskõlastatud andmed muudetakse kättesaadavaks lõppkasutajatele: riiklikele, piirkondlikele ja kohalikele asutustele ja ametitele, keskkonna- ja kodanikukaitseorganisatsioonidele jne. GMES on Euroopa Liidu ja Euroopa Kosmoseagentuuri ühiselt edendatav ja elluviidav algatus, mille raames on kosmoseagentuuril otsustav roll kosmosevaldkonna arengus ning EL tegutseb edendaja ja nõudmise vahendajana rollis.

2.4 GMESi programm koosneb kolmest valdkonnast: kosmosevaldkond, *in situ* süsteemid ja teenindus. Selle kohta on komisjon avaldanud määruse ettepaneku, mille kohta komitee on juba arvamuse avaldanud⁽¹⁾.

2.5 Neist kolmest osast on kosmosevaldkond kaugelt kõige kulukam ning just see valdkond määrab võimalike teenuste kvaliteedi ja kvantiteedi. Sellesse kuuluvad kuus Maa vaatluste seeriat Sentinelidega, millest viis on rahastatud ja peaksid algama 2012. aastal. Kõiki kosmosevaldkonnaga seotud aspekte kontrollib, kooskõlastab ja viib ellu Euroopa Kosmoseagentuur – see ei hõlma ainult satelliitide ja vajaliku infrastruktuuri arendamiseks tööstusega sõlmitud lepinguid, vaid ka selles etapis käivitatud ja tulevaste rakenduste valguses hinnatavate pilootprojektide juhtimist.

3. Komisjoni teatis

3.1 Oma teatises teadvustab komisjon teenuste ja *in situ* valdkonnas praeguseks tehtud edusamme, mis on olemasolevaid kosmoseinfrastruktuure kasutades juba rahuldavaid tulemusi andnud, eelkõige EUTMESATi ja Euroopa Kosmoseagentuuri missioonide ning riiklike missioonide raames.

3.2 Süsteemi struktuuri alused, eelkõige vastavad rahalised vajadused ja eelarvepoliitika pandi paika 2008. aastal. Projekti elluviimiseks vajalikud vahendid tuleks eraldada järgmise ELi mitmeaastase finantsraamistiku alusel. Euroopa Kosmoseagentuuri prognooside kohaselt tuleks perioodiks 2014-2020 leida 23 miljardit eurot⁽²⁾.

3.3 Teatises analüüsitakse mõningaid Euroopa kosmosepoliitika keskseid aspekte, mille põhitelje moodustab GMES koos Euroopa GNSSi programmidega (EGNOS ja GALILEO).

⁽¹⁾ EMSK 96/2010, „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus „Maa seire Euroopa programmi (GMES) ja selle esialgsete toimingute kohta (2011-2013)“, KOM(2009) 223 lõplik - 2009/0070 (COD).

⁽²⁾ ESA /C (2009) 36.

3.4 Komisjon rõhutab vajadust rahastada esimeses järjekorras Sentinel 1, 2 ja 3 missioonide elluviimist ja arendamist, tagada andmete järjepidevus ja kättesaadavus ning lükata ümber liikmesriikide kahtlused seoses projekti kestvusega, mille lõpp on praegu kavandatud 2020. aastasse.

3.5 Komisjon peab vajalikuks reguleerida andmete omandiõigusega seotud aspekte, et luua täieliku juurdepääsu ja tagatise poliitika. Ta tõstatab ka infrastruktuuriomandi ja selle haldamise probleemi.

3.6 Märkimisväärne osa teatisest on pühendatud ostupoliitikale, mis peab samal ajal tagama nii hinna ja kvaliteedi hea suhte kui ka andmete pideva kättesaadavuse.

3.7 Rahvusvaheline koostöö on kogu GMESi programmi üks peamistest aspektidest, mis moodustab seeläbi ELi panuse ülemaailmsesse Maa seire süsteemide võrgustikku GEOSS. Komisjon loob uusi kogemustevahetusi ja partnerlusi Maa seire satelliitide komisjoni CEOS raames, mis vastutab eelkõige kliimamuutuste mõju jälgimise eest.

3.8 Järeldustes teeb komisjon kokkuvõtte dokumendi sisust ja võtab endale kohustuse jälgida lähedalt programmi elluviimist ja ajakohastamist vastavalt kasutajate vajadustele.

4. Komitee märkused

4.1 Pidades kosmosepoliitikat üheks tehnoloogiliseks prioriteediks, mida tuleb hoogsamalt arendada, tervitab komitee komisjoni teatist lootuses, et see viib otsustusorganid operatiivsete otsuste tegemiseni ning selles esitatud ettepanekute ja teabega kooskõlas oleva rahastamise ja poliitikani.

4.2 Väljendades oma positiivset arvamust, jagab komitee samas komisjoni muret seoses liikmesriikide kõhkleva seisukohaga GMESi programmi ajaliste piiride suhtes ja peab hädavajalikuks, et nad võtaksid selge seisukoha programmi osas, mille lõppemise tähtajaks on praegu sätestatud kõige varasemalt aasta 2030, aga kindlasti tuleks ette näha peamiste tegevuste jätkumine ka pärast 2030. aastat.

4.3 Ka ettevõtete jaoks on hädavajalik suuta kavandada oma investeeringuid piisavalt pika perioodi peale ette ja arendada tehnoloogiaid eesmärgiga luua nii kulude kui teenusekvaliteedi osas üha tõhusamaid andursüsteeme.

4.4 Komitee hinnangul ei ole Euroopa Kosmoseagentuuri pikaajalise stsenaariumi põhjal määratletud 4 miljardit eurot piisavad. Iga-aastase ligikaudu 600 miljoni euro hulka ei ole arvestatud Sentinel 1 satelliitide tehnoloogiliste komponentide hindade tõusu. Ilmneb, et ka teadus- ja arendustegevusele eraldatud eelarve ei ole piisav, eelkõige seoses vajadusega koguda märkimisväärselt andmeid kliimamuutustega võitlemiseks ja julgeolekuks.

4.5 Nõustudes täielikult komisjoni ettepanekutega, kutsub komitee üles meelekindlamatele sammudele eelarve osas – vaja on täiendavalt vähemalt 700–800 miljonit eurot. Samuti on vaja projekti ajaliste piiride laiendamist vähemalt aastani 2030, kosmoseturu avamist kõigi liikmesriikide väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele, selgeid ja avatud õigusakte andmetele juurdepääsu valdkonnas, tugevat kooskõlastamist kõigi osapoolte vahel ning projekti rahvusvahelise mõõtmega tugevdamist.

4.6 Komisjon ise rõhutab vajadust investeerida rohkem julgeolekuvaldkonda. Oma hiljutises teatises⁽³⁾ osutas ta, et seitsmenda raamprogrammi kosmose valdkonna raames avaldati pakkumiskutse GMESi mereseireteenuste arendamiseks enne nende kasutuselevõttu. Kui eesmärgiks on keskkonna, merede ja rannikute kaitsmine ebaseadusliku salakaubanduse eest ning inimeste päästmine südametunnistusega kuritegelike organisatsioonide kütisist, siis tuleb valida integreeritud lähenemine, mis toetub kõigile kättesaadavatele vahenditele.

4.7 Vaja on leida täiendavaid vahendeid, et toetada sektoris tegutsevate jätkuõpet ja ka projekte, mis toovad nooremaid põlvkondi kosmoseõpingute ja nende võimalike rakenduste juurde. Viimastel aastatel on vähenenud huvi kosmosetehnoloogia õppe vastu – eelkõige üldsuse vähese huvi tõttu nende küsimuste vastu –, see väljendub sellesse õppesse astujate ja selle lõpetajate selgelt vähenenud arvus. Puudu on juba ka tehnikutest – vaja on spetsiifilist poliitikat, mis aitaks juhtida huvitatuid nimetatud õpingute suunas. Üks põhjustest, mida tuuakse kõige sagedamini esile seoses nimetatud erialade üliõpilaste vähesusega, on tööhõivevõimalused, mis näivad selles valdkonnas mitte piisavalt kindlad ja kestvad.

4.8 Komitee toetab komisjoni ettepanekut võtta üle süsteemi omandiõigus ja asuda seda juhtima. Avatud, pideva ja vaba juurdepääsu valik näib kohane ja hästi kaalutletud tingimisel, et eraldi õigusaktide vastuvõtmisega tagatakse turvalisus. Juurdepääsu tagamine võib luua tingimused, mis ärataksid erainvestorite huvi teenuste osutamise vastu. GMESi süsteemiga seotud turu teke võib lisaks majanduslike võimaluste pakkumisele ja avaliku teenuse osutamisele võimaldada maismaateenuste halduskulude jagamist.

4.9 Süsteemi ülesehituse valik on andmete hea haldamise puhul määrav. Kaubandusliku kasutamise peab alati kaasnema kuludes osalemine, pärast turuga kohanemise ajakohast perioodi, nagu see toimub mõnede internetis pakutavate teenuste puhul, mis on seni olnud tasuta, aga mis hakkavad järk-järgult kasutajatelt tasu nõudma. Riigiasutustele mõeldud andmed peaksid põhimõtteliselt olema tasuta ja juurdepääsetavad konfidentsiaalsus- ja julgeolekunõuete alusel kohandatud platvormide kujul.

⁽³⁾ „Suund mereseire integreerimisele: Ühine teabejagamiskeskond ELi merendusvaldkondadele”, KOM(2009) 538 lõplik.

Hiljuti on loodud olulisel määral rakendusi satelliidiseireks. My Ocean programmi altimeetrilised satelliidid tuvastasid 2009. aasta nähtuse El Niño kordumise; GMESi teenuste lahutamatu osa moodustav atmosfääri koostise ja kliima jälgimise Euroopa projekt (MACC) on andnud näitajaid, mis võimaldavad teha simulatsioone Islandi pilve võimaliku levimise kohta; teine GMESi teenus – hädaolukorratreenus SAFER –, mille eesmärk on koostada kuue tunni jooksul pärast selliste katastroofide algust nagu maavärinad, üleujutused, mudavoolud üksikasjalikud kaardid, mis võivad osutada väga väärtuslikuks kodanikukaitse seisukohast; G-mosaiik (julgeolekuvaldkonna pilootteenused), mis jälgib territooriumi julgeoleku eesmärkidel, alates tuumajajamadest kuni ebaseadusliku sisserändeni, hõlmates ka piiride valvamist ning sõjakahjude ja vajaduste analüüsimist.

4.10 Erilist tähelepanu tuleb pöörata ostupoliitikale. Riigihangete, eelkõige ELi avalike hangete puhul tuleb alati rakendada *Small Business Acti* (väikeseid ettevõtteid käsitlev õigusakt) põhimõtteid. Välja tuleb töötada tõeline poliitika väikeste ja keskmise suurustega ettevõtete toetamiseks, eelkõige sellistes riikides, kellel ei ole veel tugevat tootmisaparaati ja kes peaksid ka saama kasu sellesse sektorisse tehtavatest hiigelsuurtest investeeringutest. GMESi kosmosevaldkonnal on vaja lisaks kosmose elektroonikale spetsialiseerunud suurtele ettevõtetele ka uuenduslikke lahendusi, mida suudavad pakkuda ka väikesed ettevõtted. Komisjon peaks soodustama konsortsiumide moodustumist riigiüleste ettevõtete vahel, mis vastaks projekti euroopalikule loomusele.

4.11 Komitee pooldab tihedamat kooskõlastamist projekti elluviimises osalevate eri osapoolte vahel: komisjon, liikmesriigid, Euroopa Kosmoseagentuur ja EUTMETSAT ning toetab komisjoni ettepanekut jagada vastutused nende eri osapoolte vahel, nagu teatistes sätestatakse.

4.12 Komitee on seisukohal, et Euroopa Kosmoseagentuuril on kõik nõutavad pädevused selleks, et saada kosmoseinfrastruktuuri lõpphaldajaks koostöös liikmesriikide agentuuridega satelliitide hoolduse, arendamise ja väljavahetamise küsimustes. Ta soovib soojalt tugineda kõigile seaduslikult võimalikele algatustele selle ilmse valiku teostamiseks.

4.13 Komitee arvates tuleks kindlasti jätkata rahvusvahelise koostöö tugevdamist. Võitlus kliimamuutuste vastu tuleb vältimatult viia maailma tasandile ning andmete jagamine on väga

oluline kasvuhoonegaaside heidete mõju reaalse arengu ja sellest tuleneva kliima muutumise hindamisel. Komisjon on just seda aspekti arvesse võtnud ja komitee soovib kaasata ka teised partnerid naaberpiirkondadest ning siduda nad võimalusel Euroopa strateegiasse maismaa-, mere- ja julgeolekukaitse kohta. Näiteks võiks Vahemere Liit olla ideaalne platvorm selle koostöö arendamiseks praeguste programmide raames, mis on prioriteetsed kodanikukaitse, Vahemere reoveepuhastuse ja kliimamuutuste vastu võitlemise valdkonnas. Samuti võiks olulise panuse anda võime tuvastada teiste konkreetsete piirkondade erapärad, nt juba elluviidud tegevused Läänemere ja Doonau piirkonnas.

4.14 Komitee toetab ideed luua 27 liikmest koosnev GMESi partnerite nõukogu, mis on osalemiseks avatud ka Šveitsile ja Norrale, kuna nad kuuluvad Euroopa Kosmoseagentuuri liikmete hulka. Selle komisjoni juhitud organi ülesanne on luua koostöö kõigi liikmesriikide organite vahel, aidata komisjoni programmi kohase rakendamise kontrollimisel ja strateegilise raamistiku väljatöötamisel ning GMESi valdkonna ja Maa seire programmide kogemuste ja heade tavade vahetamiseks. GMESi partnerite nõukogu kui esindusorganisatsioon võib aidata ületada vanade ja uute liikmesriikide vahel esinevaid erinevusi, mis tänapäeval kosmosevaldkonna pädevustes ja tegevustes välja paistavad. Erakasutajate foorumi loomine oleks samuti võimalus analüüsida õigel ajal süsteemi väljavaateid ja teha koostööd nõukoguga.

4.15 Erilist tähelepanu tuleb osutada programmeerimise lühiajalise vajadustele, eelkõige Sentinel satelliitide A seeria toimimisele, B seeria käivitamisele ja C seeria jaoks ülioluliste koostisosade hankimisele.

4.16 Nii eesistujariik Hispaania, kes võttis endale ülesandeks GMESi teenuseid käsitlevate õigusaktidega tegelemise, kui eesistujariik Belgia on kooskõlas Euroopa kosmosepoliitikaga ühel nõul, et vaja on uut hoogu. Ka Euroopa Parlament suhtub sellesse väga soosivalt. Seega on loodud kõik tingimused õhku jäänud küsimuste selgitamiseks: projektile vajalike vahendite määramine ja eraldamine, GMESi ajaliste piiridega seotud kõhkluste hajutamine selliselt, et Sentineli satelliite oleks võimalik sätestatud programmi alusel edasi arendada, rahvusvahelise koostöö tugevdamine ning teadus- ja arendustegevusse rohkem investeerimine.

Brüssel, 14. juuli 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Mario SEPI